

# MÄLESTUSKIVID KÕNELEVAD

## ● SUVISTELT MATKATEEDELT ●

Eelmisel aastal korraldas Rakvere I Keskkooli IX-c klass seoses 41. Eesti Tallinna Kaardiväe Laskurkorpuse formeerimise 30. aastapäeva ja Tallinna vabastamise 28. aastapäevaga matka, mille eesmärk oli tutvuda Kirde-Eesti lahingupaikadega. Tänavu jätkasime oma matkasarja «Isade teed, poegade rajad» matkaga Võru rajoonis ja Pihkva oblastis.

Hakkasime astuma 14. septembri varahommikul Võru suunas. Grupis oli 36 liiget. Esimese peatuse tegime Võru Rajooni Sõjakomissariaadi õuel, kuhu on püstitatud monument Võrumaa esimeste bolševike mälestuseks. Selles õues poodi Võrumaa Tööraha Saadikute Nõukogu Täidesaatva Komitee esimees T. Leegen, revolutsionäärid D. Leegen, K. Kalmus, A. Suder ja O. Turb. Edasi läksime Võru kalmistule, kuhu on maetud

palju Suures Isamaasõjas langenuid, nende hulgas ka kirjanik-kriitik Juri Sevrak, kes andis oma elu 16. septembril 1944. Oma viimases olukirjelduses kirjutas ta meie sünnimaa kohta järgmist: «Ilus on Eestimaa! Me oleme kõrgendikul. Siit on näha lõputud männimetsad, hõbesinised järved, kuldsed viljaväljad talude ja külade ümber.»

Kaunis Reedupalu männikus on paik, kus fašistid mörvasid sadu nõukogude aktiviste. Oudusega vaatasime hauakraavi, mille serval seisis mälestuskivi. Siit ja paljudest teistest mörvapaikadest on hukkunuid ümber maetud Võru vennaskalmistule, mis asub Vastseliina ja Valga maantee hargnemiskoha lähedal, Kubja kaunite mändide all. Vennaskalmistule on püstitatud kõrge obelisk J. Fučiku sõnadega: «Inimesed, olge valvsad!»

Edasi viis tee meid Vastseliina suunas. Peatusime Rāpo külas, kus asub revolutsionääri ja Kodusõja kangelas Jāan Rāppo sünnikoht. Vastseliina kalmistult leiðisime Suures Isamaasõjas langenute vennashaua ja legendaarse ristleja «Varjag» madruse T. Venevi kalmu.

Vastseliinast sammusime Pihkva suunas, läbides Meeksi lahingupaiga, mis on praeguse Võru rajooni «Võidu» sovhoosi maalal. 1944. a. tungis Punaarmee siit lahingutega Eesti NSV territooriumile.

Vana-Irboska vabastamisel hitlerlikest röövvalutajatest langenud sõjameeste auks on valminud obelisk, millel on jäädvustatud ka fašistliku okupatsiooni aastail Vana-Irboskas tegutsenud vastupanusalga hukkunud liikmete mälestus. Uus-Irboskaga, mis on kasvanud Irboska raudtee-

jaama ümber, on seotud Eesti kodanluse verine vägivallaakt ametiühingute I kongressi delegaatide vastu.

Ajalooliselt kuulus linn Pihkva on tihedalt seotud paljude lahingupaikadega võitluses sotsialistliku korra eest. Linna ääres on Tšerehha jõe paremal kaldal raudtee ja maanteeasilla vahel legendik, kuhu on püstitatud mälestussammas, mis tähistab lahingupaigas 1918. a. 23. veebruaril toimunud Punaarmee sünnilahingut. Pihkva linna praegune Nõukogude maja on hoonne, kus sel aastal formeeriti Punaarmee esimene väesalk.

Koos kogu nõukogude rahvaga tuli Pihkva ja tema ümbruskonna töötajatel veel kord asuda Suure Oktoobri saavutuste kaitsele. Arreteerimised ja hukkamised algasid kohe pärast Pihkva okupeerimist. Pihkva äärelinnadesse ja tema lähistele rajati rohkearvulisi koonduslaagreid, kus hukkus kümneid tuhandeid Nõukogude kodanikke. Nende mälestuseks on Pihkvas hulk mälestuskive ja kangelas-kalmu.

Jõesaarest sündinud linn — Ostrov — sai Suures Isamaasõjas rängalt kannatada, kuid on tõusnud tuhandest endisest kaunimana. Linnas ja tema ümbruses oli sõja ajal tugev vastupanuliikumine. Eriti aktiivsed olid kommunistlikud noored, keda juhtis Klava Nazarova. Fašistid tabasid ta 7. novembril 1942. a. Ostrovi peaväljaku põhjaservas on Klava Nazarova mälestussammas.

Ekskursiooni lõppsihiks olid kirjanduslikult kuulsad Puškini paigad. Ka siia on jätnud sõjakolemus oma jäljed. Okupatsioonial ajal põletati maha Mihhailovskoje elumaja, laastati park. Ümbruskonnas toimunud lahingutes langenud sõjamehed on maetud Puškinskije Gorõ vennaskalmistule. Linna idaservas on ka Tundmatu Sõduri haud.

Ekskursiooni käigus saime teada palju huvitavat vaprast võitlejatest, kes olid oma kodumaa eest andnud elu.

Tiiu PARM,  
Rakvere I Keskkooli X-c  
klassi õpilane